

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue

Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestvaijeemkuávlu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Ikääntyneiden asumisen kehittäminen Lapin hyvinvointialueella hanke

Loppuraportti 30.6.2023

Lapin hyvinvointialue

Anne-Mari Ahonen, Projektipäällikkö

anne-mari.ahonen@lapha.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	3
2. Hankkeen tavoitteet	4
3. Hankkeen tulokset	5
4. Esiin tulleet haasteet.....	6
5. Tulosten hyödyntäminen ja vaikutukset.....	7
6. Hankeosapuolten ja alihankkijoiden roolit hankkeessa.....	9
7. Toteutettu hankeviestintä.....	10
8. Liitteet.....	12

1. Johdanto

Lapissa on 21 kuntaa ja useat kunnat ovat pinta-alaltaan isoja, mutta asutukseltaan harvaan asuttuja sekä vähäväkisiä. Ikääntyneet asuvat hajallaan vähäväkisissä kylissä. Nämä tuovat haasteen hyvinvointialueen ikäihmisten asumispalvelujen suunnittelulle. Asumisen ja palveluiden näkökulmasta lisähaasteen muodostaa, että useissa kunnissa yli 85-vuotiaiden määrä tulee lähes kaksinkertaistumaan vuoteen 2040 mennessä.

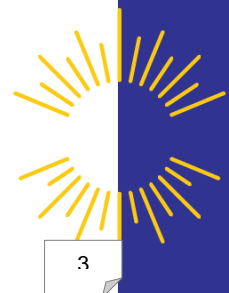
Lapin kuntien asumispalvelut ovat raskasrakenteisia ja ympärivuorokautisen palveluasumisen kattavuus yli 75-vuotiaista vaihtelee kunnittain. Lapin alueen haasteena ympärivuorokautisessa palveluasumisessa on se, että toisissa kunnissa on vähäinen tai olematon oma tuotanto ja toisissa vaihtoehtojen puute, koska yksityistä palvelutuotantoa ei ole. Monissa Lapin kunnissa on tiedostettu tarve ikääntyneiden asumisen rakenteen keventämiselle. Tarve on myös ikääntyneille soveltuvien monimuotoisille välimuotoisen asumisen ratkaisuille.

Tällä hankkeella lähdettiin hakemaan ratkaisuja ikääntyvien asumisen tulevaisuuden suunnitteluun, yhteistyöhön eri toimijoiden kesken sekä asumisen ennakointiin.

Lapin hyvinvointialue sai ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman mukaisen erityisryhmien hankerahoituksen Ikääntyneiden asumisen kehittäminen Lapin hyvinvointialueella hankkeelle. Hankkeen kestoksi suunniteltiin 1.5.2022 – 31.4.2023 ja hankkeelle myönnettiin jatkoaikaa 31.6.2023 saakka. Hankkeelle palkattiin kokoaikainen projektipäällikkö.

Hankkeen ohjausryhmän muodostivat:

- Hyvinvointialueen edustajat
- Hyvinvointi- ja yhdyspintalautakunnan edustajat

- Kuntien ikäihmisten palvelujen edustajat, jotka myöhemmin olivat hyvinvointialueella
- Kuntien kiinteistöhallinnon edustajat
- Ympäristöministeriön edustajat

Ohjausryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 18.8.2022 ja kokoontui yhteensä viisi kertaa. Hyvinvointi- ja yhdyspintalautakunnasta nimesi kokouksessaan 14.6.2022 ohjausryhmään edustajaksiin Heli Trög ja Helena Kaikkonen-Tiensuu. Hyvinvointialueen vanhusneuvostosta ei saatu edustajaa ohjausryhmään, sillä järjestäytymiskokous oli heillä vasta 5.6.2023.

2. Hankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteena oli luoda Lapin hyvinvointialueelle laaja-alainen yhteinen ikäihmisten asumisen sekä asumispalvelujen kehittämissuunnitelma, joka kattaa kaikki Lapin alueen kunnat. Taustatietona oli nykytilanteen kuvaus ja arviointi, jota hyödyntäen laadittiin kehittämissuunnitelma tulevaisuuden ikäihmisten asumisen mahdollisuuksista, asumispalvelumuodoista sekä yhteisestä kunta-hyvinvointialue – toimintamallista Lapissa. Ikäihmisten asumista arvioitiin toisaalta hyvinvointialueen järjestämien palveluasumismuotojen kuin myös kuntien tarjoamien senioreille kohdennettujen vuokra-asuntojen kautta. Hankkeessa oli tavoitteena tuoda esille uudenlaisia asumisen muotoja eli ns. välimuotoista asumista, perhehoitoa ja yhteisöllisyyttä hyödyntäviä asumistapoja. Lisäksi tavoitteena on luoda Lapin hyvinvointialueelle ikäihmisten asumisen ja asumiseen kehittämiseen liittyvää yhteistyön mallia, jonka painopisteenä ovat tehostettua palveluasumista kevyemmät ikääntyneiden asumisen ratkaisut ja kuntien välinen yhteistyö.

Hankkeen osatavoitteina olivat:

- 1) Selvitetään millaista ikääntyneiden asumista Lapin hyvinvointialueen kunnissa on.

- 2) Laaditaan suositukset Lapin hyvinvointialueelle ja kunnille tulevaisuuden ikäihmisten asumisen kehittämiseen huomioiden saamelaisalueiden erityistilanne.
- 3) Luodaan kuntien ja hyvinvointialueen välinen eri toimijoita osallistava yhteistyömalli liittyen ikäihmisten asumisen suunnitteluun.
- 4) Ikääntyneiden, ikääntyneiden parissa työskentelevien ja päättäjien tietoisuus asumiseen ja asumisen ennakointiin liittyvistä tekijöistä lisääntyy.

3. Hankkeen tulokset

Ikääntyneiden asumisen kehittäminen Lapin hyvinvointialueella hankkeen aikana valmistui ikääntyneiden asumisen suositukset tulevaisuuden ikäihmisten asumisen kehittämiseksi. (Liite1). Suosituksen pohjatiетona oli erilaisia selvityksiä siitä, millaista ikääntyneiden asumista Lapin hyvinvointialueen kunnissa on olemassa tällä hetkellä. Lapin kunnat olivat täyttäneet keväällä 2022 ARA 55a a21 lomakkeen, jonka pohjalta käytiin syksyllä 2022 yhteisiä keskusteluja kuntien edustajien kanssa. Selvityksessä koottiin tietoja kaikkien Lapin hyvinvointialueen 21 kunnan ikäihmisille tarkoitettujen asumiskohteet, johon kuuluivat laitoshoido, ympärivuorokautinen palveluasuminen, yhteisöllinen asuminen, palveluasunnot, senioriasunnot sekä ikääntyville tarkoitetut vuokra-asunnot. Lisäksi pohjatiетona oli kerättyä Lapin hyvinvointialueen kunnilta vanhuspalveluiden rakenne, palveluiden peittävyys tilanne sekä mahdolliset uudet suunnitelmissa olevat asumisen rakennuskohteet. Näiden pohjatiетojen lisäksi järjestettiin eri tahojen kanssa keskusteluja sekä tapaamisia, joissa tarkennettiin ja täydennettiin ikääntyneiden asumisen nykytilaa sekä tietoja tulevaisuuden suunnitelmista ja tarpeista. Hankkeen aikana tehdyt kyselyt ikäihmisille, kuntien vanhusneuvostoille, palvelu- ja asiakasohjaajille sekä eri tilaisuuksissa kerätyt näkemykset ikäihmisten asumisen nykytilasta, toiveista ja tarpeista olivat taustatiетoina, jotta tulevaisuuden ikäihmisten asumisen kehittämisen suosituksista tulisi mahdollisimman kattava.

Suosituksia laadittaessa hyödynnettiin keskiarvoja palveluiden peittävyyksistä, jotka perustuivat Lapin hyvinvointialueen kunnilta kerättyihin tietoihin. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen sekä yhteisöllisen asumisen osalta saatiin laadittua erilaisten peittävyystarkastelujen ja mallien jälkeen lopullinen suositus. Sen taustajatkona on pyrkimys lisätä kevyempiä ikääntyville tarkoitettuja asumismuotoja, jotta näillä keinoilla mahdollisesti voitaisiin hillitä ympäri vuorokautisen palveluasumisen tarpeen kasvua.

Suositukseseen sisältyneistä keskeisimmistä asioista yhtenä oli pitkäaikaisesta laitoshoidosta eli vanhainkotihoitosta luopuminen vuoden 2027 loppuun mennessä. Ympäri vuorokautista palveluasumista on kohtalaisen hyvin suurimmassa osassa hyvinvointialuetta, mutta Lapin väestön ikääntyessä tarve monissa kunnissa kasvaa. Tällä hetkellä on muutamia kuntia, joissa tarve ympäri vuorokautisen palveluasumisen paikkojen lisäämiselle on akuutti. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen osalta muutamissa kunnissa on tarvetta joko uudisrakentamiselle tai kiinteistöjen laajoille peruskorjauksille tulevaisuudessa. Yhtenä suurena haasteena on välimuotoisen asumisen vähäisyys monissa kunnissa ja erityisesti on tarve yhteisölliseen asumiseen.

Yhtenä tavoitteena oli luoda kuntien ja hyvinvointialueen toimijoiden välille osallistava yhteistyömalli, jonka avulla suunniteltaisiin ikäihmisten asumista. Kuntien kanssa käydyissä tapaamisissa oli haastavaa löytää selkeää toimintamallia siihen, millaista yhteistyötä kunnat toivovat ikääntyneiden asumisen suunnitteluun hyvinvointialueen kanssa. Pohjaksi luotiin alustava malli kuvaamaan asioita, jotka tulisi ottaa huomioon yhteistyömallissa. (Liite 2). Tähän yhteistyömalliin tehtiin alustavaa kuvausta siitä, miten roolit ja tehtävät eri tahojen välillä muodostuisivat. Esille tuli myös yhtiömalli, jolla voitaisiin ratkaista monia esille nousseita haasteita. Tätä teemaa lähdettiin selvittämään tekemällä Lapin hyvinvointialueen kuntien teknisen puolen johtohenkilöille kysely mahdollisesta yhtiömallista. (Liite 3). Liikelaitosmalli oli alkuun myös mukana pohdinnassa, mutta sitä ei ole mahdollista hyvinvointialueelle tehdä, joten jäljelle jäi yhtiömalli. Kuntien tekniselle puolella tehdyistä kyselyistä laadittiin yhteenveto, jota esiteltiin hyvinvointialueen

aluehallituksen työkokouksessa. Siellä käydyn keskustelun jälkeen todettiin, että hyvinvointialue ei lähde viemään yhtiömalli asiaa eteenpäin.

Hankkeen tavoitteena oli myös lisätä ikääntyneiden, ikääntyneiden parissa työskentelevien ja päättäjien tietoisuutta asumiseen ja asumisen ennakointiin liittyvistä tekijöistä, joten laadimme yhdessä Varsinais-Suomen hyvinvointialueen kanssa tietopakettin ikääntyneiden asumisen ennakoinnista. Tietopaketti on esitys, jossa on kuvien lisäksi puhe ja se on myös tekstitetty. Esitys kestää noin 25 min ja sitä voidaan jakaa laajasti eri tahoille. Tietopaketti esitys jaetaan Lapin hyvinvointialueen nettisivuille, josta sitä voidaan jakaa eteenpäin mm. kunnille, järjestöille sekä muille ikääntyneiden asumisen teeman parissa työskenteleville.

4. Esiin nousseet haasteet

Hyvinvointialueen organisointia tapahtui hankkeen aikana ja tämä näkyi haasteena osallistaa eri yhteistyötahoja. Monessa kunnassa oli odottava tunnelma siitä, että mitä tuleva organisaatiouudistus tuo mukanaan ja tämä näkyi sekä sote- työntekijöiden että kuntiin jäävien työntekijöiden osalta. Kunnissa odotettiin hyvinvointialueelta tulevia linjauksia sekä pitkántähtäimen suunnitelmia, joten osallistuminen hankkeeseen katsottiin hieman haasteelliseksi.

Vuoden 2023 alussa hyvinvointialueen aloittaessa tilanne muuttui hieman ja saatiin jo paremmin osallistujia mukaan ikääntyneiden asumisen suositusten sekä yhteistyömallin työstämiseen. Yhdeksi haasteeksi nousi se, että hyvinvointialueelle nimetyt uudet virkamiehet perehtyivät työtehtäviinsä vuoden 2023 alkupuolella. Tämä näkyi siinä, että eivät pystyneet osallistumaan ja tuomaan omaa osaamistaan täydellä potentiaalilla hankkeeseen.

Sote uudistuksen odottaminen oli hidastanut päätöksentekoa erityisesti uusien tilojen rakentamisen osalta kunnissa. Ikäihmisten asumiseen liittyvien kiinteistöjen omistajuuden epäselvyys tulevaisuudessa oli yhtenä merkittävänä syynä siihen, ettei uudiskohteita ollut lähdetty monessakaan kunnassa suunnittelemaan tai rakennuttamaan. Monessa kunnassa oli

jääty odottelemaan hyvinvointialueen tulemista ja sieltä tulevia linjauksia muun muassa palveluverkon osalta.

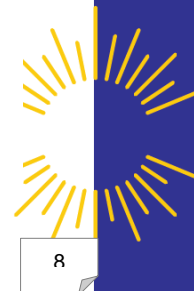
Kuntien kanssa käydyissä tapaamisissa ja keskusteluissa nousi usein esille ikäihmisten asumiseen liittyvien kiinteistöjen vuokrasopimusten sisällöt, vastuut ja roolit. Näihin nousi tarvetta saada tarkat sisällöt ja määritelmät, jotta kunta tietää tarkasti myös tulevaisuudessa oman roolinsa ja hyvinvointialue oman roolinsa. Kunnissa koettiin, että ikääntyneiden asumisen kohteisiin liittyvät sopimukset ovat haastavia kuntien ja hyvinvointialueen välillä. Kuntien mukaan nykyinen vuokrasopimusaika 3+1 on kovin lyhyt ja kunnista tuli palautetta, että vuokrasopimusten tulisi olla selkeästi pitkäaikaisempia.

Yksi suuri haaste hankkeessa oli saada osallistujilta työajanseurantaan liittyvät tiedot. Jouduttiin useaan kertaan pyytämään työajanseurannan tietoja ja osalta jäi siltikin palautumatta nämä tiedot.

5. Tulosten hyödyntäminen ja vaikutukset

Hankkeen tuloksia tullaan hyödyntämään Lapin hyvinvointialueen ikääntyvien asumisen kehittämiseksi. Ikääntyneiden asumisen nykytilan selvittäminen sekä suositukset Lapin hyvinvointialueelle ja kunnille tulevaisuuden ikäihmisten asumisen kehittämiseen antaa pohjaa tulevaisuuden palveluverkon sekä palvelustrategian suunnittelulle. Suositukset sisältävät kattavasti tulevien vuosien tarpeiden arviointia, sillä väestöennusteita sekä asumisen tarpeen peittävyystarkasteluja on tehty vuoteen 2040 asti. Suositukseen on myös nostettu esille ja perusteltu ne kohteet, joissa tarvitaan nopeastikin toimenpiteitä. Toimenpiteet, joita on nostettu esille ovat uudisrakentamisen tai peruskorjauksen tarpeet koskien ympärivuorokautista palveluasumista ja yhteisöllistä asumista. Nämä tiedot auttavat jatkossa viranomaisia sekä poliittisia päättäjiä linjaamaan tulevia toimenpiteitä.

Asumisen nykytilan selvitykseen liittyy myös tietoja useiden Lapin hyvinvointialueelle vuokrattujen kiinteistöjen teknisestä kunnosta. Nämä tiedot ovat osaltaan pohjana tarkempien selvitysten tekemiselle. Lapin

hyvinvointialueen teknisten palvelujen puolella on tavoitteena lähteä tekemään vuokrattuihin kiinteistöihin tarkempia selvityksiä, jotka osaltaan vielä tuovat pohjatietoa palveluverkon suunnitteluun sekä tuleviin investointisuunnitelmiin.

Yhteistyömalliin liittyvät tulokset auttavat jatkossa Lapin hyvinvointialuetta pohtimaan miten käytännössä ratkaista hankkeessa esiin tulleita haasteita. Hyvinvointialueen teknisten palvelujen kanssa käytiin läpi kunnilta esiin tulleet toiveet ja haasteet. Teknisten palvelujen osalta koettiin, että hankkeessa saadut tulokset auttavat heitä suunnittelemaan ja jatkotyöstämään omaa roolia ja tehtävää suhteessa kuntien kanssa tehtävään yhteistyöhön.

6. Hankeosapuolten ja alihankkijoiden roolit hankkeessa

Lapin hyvinvointialueelta ikääntyvien palveluiden toimiala on ollut merkittävässä roolissa hankkeen eteenpäin työstämisessä erityisesti ikääntyneiden asumisen selvityksen ja tulevaisuuden suositusten osalta. Vastuuvastuun valmistelijan roolissa hyvinvointialueelta ollut ja ikääntyneiden palveluiden vastuualueen vastuualuejohtaja Annukka Marjala oli alusta asti mukana asumisen selvityksessä sekä lisäksi suositusten laadinnassa mukana. Lisäksi mukana ovat olleet sosiaalihoitaja Liisa Niiranen sekä ikääntyneiden palvelujen vastuuyksikköjohtajia eri palvelualueilta. Kuntien sote-puolen edustajia erityisesti vanhustyöstä vastaavia henkilöitä oli mukana vuoden 2022 aikana.

Tärkeä rooli oli kaikkien kuntien teknisen puolen vastuuhenkilöillä, jotka osallistuivat ikääntyneiden asumisen nykytilan selvitykseen sekä yhteistyömallin kehittämiseen. Lapin hyvinvointialueella keskeisessä roolissa hankkeen eteenpäin työstämisessä oli teknisten palvelujen vastuualueelta tekninen johtaja Anne Korhonen.

Ikääntyvien asumisen kehittämiseen ja nykytilaan antoivat oman näkemyksensä erilaisiin kyselyihin vastaamisten ja tapaamisten kautta muun muassa kuntien vanhusneuvostot, eläkeläisjärjestöt, Lapin hyvinvointialueen ikääntyneiden asiakas- ja palveluohjaajat, Lapin muistiyhdistys, ikäihmisten ammatillista perhehoitoa Lappiin – hanke, Meri-Lapin järjestökeskus Majakka sekä Rovaniemen Neuvokas. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Ikäystävällinen Lappi -hankkeen sekä tulevaisuuden Sote-keskus-hankkeen kanssa tehtiin yhteistyötä teemoissa, jotka liittyivät ikääntyneiden asumiseen. Ikäystävällinen Lappi -hankkeen järjestämiin kehittäjäkahvila -tilaisuuksiin osallistuttiin ikääntyneiden asumisen teemoilla.

Hankkeeseen antoi oman työpanoksensa projektipäällikkö Anitta Mikkola Sodankylästä. Hänellä oli 2021–2022 Ympäristöministeriön rahoittama hanke: Yhdessä ikääntyen, hyvinvointia edistävä asuminen Sodankylässä. Anitta Mikkola palkattiin tuntityöntekijäksi hankkeeseen keväällä 2023 ja hän osallistui hankkeen yhteistyömallin työstämiseen.

7. Toteutettu hankeviestintä

Hankkeesta tehty tiedote yhdessä Lapin hyvinvointialueen viestintäkoordinaattorin kanssa Lapin kuntien paikallislehdille sekä Lapin Kansa lehteen.

Vuoden 2022 Ympäristöministeriön hankehaussa rahoituksen saaneiden hankkeiden kanssa on pidetty yhteisiä tapaamisia etäyhteyksien avulla. Nämä ovat olleet hyödyllisiä verkostoitumisen sekä tiedon välityksen kannalta.

Hanketta esiteltiin Lapin hyvinvointialueen hyvinvointi- ja yhdyspintalautakunnassa 14.6.2022 ja aluehallituksen työkokouksessa 19.4.2023.

Hankkeesta kerrottiin erilaisten kyselyiden yhteydessä, tilaisuuksissa sekä asiantuntijoiden tapaamisissa. Lapin hyvinvointialueen nettisivuille on laitettu hankkeesta tiedotetta hankkeen aikana ja sen loputtua samalla kun tietopaketin materiaalista asumisen ennakointiin liittyen tiedotetaan.

Hanketta esiteltiin Ympäristöministeriön järjestämässä ikääntyneiden hyvä asuminen kunnissa webinaarissa 16.8.2022 sekä Ikääntyneiden hyvään asumiseen hyvinvointialueilla -verkkoseminaari 23.3.2023.

Hankkeesta pidettiin loppuseminaari 14.6.2023, johon osallistuttiin joko paikan päällä Rovaniemellä tai etäyhteyden avulla.

Liitteet:

Liite 1. Ikääntyneiden asumisen suositukset tulevaisuuden ikäihmisten asumisen kehittämiseksi

Liite 2. Alustava prosessikuvaus yhteistyömallille

Liite 3. Teknisen puolen johtohenkilöille tehty kysely ja sen tulokset

Liite 4. Kokemuksia hankkeesta

**Liite 1 Ikääntyneiden asumisen suositukset
tulevaisuuden ikäihmisten asumisen kehittämiseksi**

Tässä liitteessä koostetta tehdystä suosituksesta.

Laitoshoito ja sen vähentäminen

Laitoshoidosta ollaan kokonaan luopumassa. Tällä hetkellä 75 vuotta täyttäneistä vain 0–1 % tarvitsee pitkäaikaista laitoshoidoa lääketieteellisillä perusteilla. Ikääntyville tarkoitettua pitkäaikaista laitoshoidoa vanhainkotihoitona voi olla vuoden 2027 loppuun asti. Vuoden 2028 alussa ei enää saa olla vanhainkotihoitoa, joten vuonna 2027 pitää olla jo muita vaihtoehtoja käytössä. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalpalveluista 20 §:n 2 momenttia sovelletaan pitkäaikaisen laitoshoidon toimintayksiköihin 31 päivään joulukuuta 2027).

Yllä mainituilla perusteilla tarkasteltiin Lapin alueella olevat vanhainkotihoiton paikat, uusien korvaavien tilojen tarve sekä niihin olevat mahdolliset suunnitelmat tai kohteet, joista puuttuu vielä suunnitelmat. Kohteita oli neljä, joista kahden osalta oli olemassa suunnitelmia siitä, kuinka vanhainkotihoitoa korvataan.

Ympäri vuorokautinen palveluasuminen ja yhteisöllinen asuminen

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen ja yhteisöllisen asumisen suositukset sisältävät myös prioriteettitarkastelun.

Koko maan osalta peittävyuden keskiarvo oli vuonna 2021 ympärivuorokautisessa palveluasumisessa yli 75-vuotiailla 6,7 %. Lapin alueella peittävyysprosentti on ollut vuonna 2021 8,6 %. Syitä tähän ovat pitkät välimatkat Lapissa sekä kuntien erilainen panostus ikääntyneiden asumisen ratkaisuihin. On kuntia, joissa ei ole lainkaan muuta kuin ympärivuorokautista palveluasumista tai vanhainkotihoitoa eli puuttuu välimuotoista asumista. Välimuotoista asumista ovat mm. senioritalot, palvelutalot, perhehoitoyksiköt sekä sosiaalihoitolain mukaiset yhteisöllisen asumisen yksiköt. Välimuotoisen asumisen ratkaisulla voidaan vastata sellaisiin tarpeisiin, jotka eivät edellytä raskasta hoitoa ja huolenpitoa eli yksinäisyyteen ja siitä johtuvaan pelkoon ja ahdistukseen. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen kohteisiin on aiemmin muuttanut asumaan ikäihmisiä, jotka olisivat palvelutarpeidensa mukaan voineet asua välimuotoisen asumisen kohteissa ja saada sinne tarvitsemansa palvelut, jos tällaisia kohteita kunnissa olisi ollut.

Hyvinvointialueelle on laadittu yhteiset ikääntyneiden asumispalvelujen myöntämisen perusteet 2023 ja niiden mukaan asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Edellytyksenä

asumispalveluihin ohjautumiselle on, että kotona asumista tukevat palvelut ja niiden vaikutus asiakkaan toimintakykyyn on arvioitu eikä asiakas ole autettavissa muilla palveluilla. Asumispalveluilla tarkoitetaan tässä tarkastelussa sosiaalihuoltolain mukaisia asumispalveluita: pitkäaikaista ympärivuorokautista palveluasumista sekä yhteisöllistä asumista.

Yhteisten myöntämisperusteiden käyttöönotto Lapin hyvinvointialueella vuoden 2023 alusta auttaa tarkastelemaan ikääntyneiden asumisen tarvetta tulevaisuudessa entistä paremmin. Asumispalveluiden myöntämisperusteisiin sisältyy RAI toimintakykymittariston hyödyntäminen. Lapin hyvinvointialueella on kuntia, joissa otettu RAI toimintakykymittaristo käyttöön vasta tämän vuoden alussa. Tämän vuoksi RAI mittariston hyödyntäminen asumispalvelujen peittävyysarvioinnissa ei ollut mahdollista tässä hankkeessa. THL selvittää omassa hankkeessaan iäkkäiden yhteisöllisen asumisen tarpeiden ennakointia, jossa hyödynnetään muun muassa RAI-tietoja. Yhteisöllinen asuminen (SHL 21§ b) korvaa aikaisemman ns. tavallisen palveluasumisen ja on esteetön, turvallinen asumisyksikkö, jossa asiakkaan käytössä tarpeitaan vastaava huoneisto ja tiloissa on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa eli yhteisöllisyyttä. Myös aikaisempaan tavalliseen palveluasumiseen on sisällynyt velvoite järjestää asiakkaalle sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Yhteisöllisessä asumisessa asiakkaan tarvitsemat palvelut järjestetään erikseen esimerkiksi kotihoitona sekä muina kotiin annettavina palveluina. Yhteisöllisyyden nähdään edistävän toimintakykyä ja siten siirtävän tarvetta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen. Yhteisöllisen asumisen palveluiden järjestäminen ei vaadi henkilöstömitoitusta kuten vaaditaan ympärivuorokautisessa palveluasumisessa.

Suosituksen koottiin kunnittain ympärivuorokautisen palveluasumisen sekä yhteisöllisen asumisen paikat vuoden 2023 alkupuolelta. Taulukoihin kuvattiin paikkamäärien jako siitä, kuinka paljon paikkoja on sen mukaan tuottaako yksikköön palvelut hyvinvointialue vai yksityinen palveluntuottaja. Samoin laadittiin taulukko edellä mainittujen paikkojen määrästä palvelualueittain vuonna 2023.

Suosituksen on koottu tiedot kunnittain, kuvattu niiden nykytilanne, tulevaisuuden tarpeet ja suunnitellut ratkaisut asumisen suhteen. Lisäksi on kuvattu tarvetta palvelualueittain sekä koko Lapin alueelta. Peittävyysprosenttien avulla on tarkasteltu yhteisöllisen asumisen tarve sekä myös yhteisöllisen asumisen mahdollisuus korvata ympärivuorokautisen palveluasumisen tarvetta.

Ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyysprosentit:

Peittävyysprosentit on laadittu seuraavasti: yli 75- vuotiaiden osalta ympärivuorokautisessa palveluasumisessa 8,5 % vuodelle 2025 ja 65–74-vuotiaiden osalta 0,5 %, vuodelle 2030 yli 75-vuotiaiden osalta 8 % ja 65–74-vuotiaiden osalta 0,5 % sekä vuodelle 2040 yli 75-vuotiaiden osalta 7,7 % ja 64–74-vuotiaiden osalta 0,3 %.

Yhteisöllisen asumisen peittävyysprosentit:

Yhteisöllisen asumisen osalta on otettu tarkasteluun yli 75-vuotiaiden ikäluokka, koska niiden määrä kasvaa vuoteen 2040 mennessä ja vastaavasti 65–74-vuotiaiden määrä pikkuhiljaa laskee. Yhteisöllisen asumisen peittävyysprosentit on laadittu seuraavasti: vuodelle 2025 1,3 %, vuodelle 2030 1,8 % sekä 2,1 % vuodelle 2040.

Alla muutama ikääntyneiden asumisen suosituksessa olevista taulukoista.

Taulukko 1. Ikääntyneiden asumisen paikkojen tarve palvelualueittain vuonna 2025

	Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkatarve v. 2025	Yhteisöllisen asumisen paikkatarve v. 2025
Itäisen Lapin palvelualue	337	48
Kaakkoisen Lapin palvelualue	704	101
Lounaisen Lapin palvelualue	771	111
Pohjoisen Lapin palvelualue	329	47
Yhteensä	2142	308

Taulukko 2. Ikääntyneiden asumisen paikkojen tarve palvelualueittain vuonna 2030

vuosi 2030	Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkatarve	Paikkatarve yhteisöllinen asuminen
Itäisen Lapin palvelualue	329	73
Kaakkoisen Lapin palvelualue	733	165
Lounaisen Lapin palvelualue	796	179
Pohjoisen Lapin palvelualue	336	76
Yhteensä	2194	493

Taulukko 3. Ikääntyneiden asumisen paikkojen tarve palvelualueittain vuonna 2040

Vuosi 2040	Ympäri vuorokautisen palveluasumisen paikkatarve	paikkatarve yhteisöllinen asuminen
Itäisen Lapin palvelualue	349	95
Kaakkoisen Lapin palvelualue	860	235
Lounaisen Lapin palvelualue	838	209
Pohjoisen Lapin palvelualue	379	102
Yhteensä	2426	641

Taulukoiden 1–3 osalta on hyvä kiinnittää huomio siihen, että senioriasunnoista, palveluasunnoista sekä mahdollisesti ikääntyvien vuokra-asunnoista voidaan miettiä tulevaisuudessa muuntamista yhteisölliseksi asumiseksi tai tarjottavan näihin kohteisiin samantyyppisiä palveluita kuin yhteisölliseen asumiseen. Kun suunnitellaan uusia asumisyksiköitä, niin rakentamisessa on hyvä huomioida asuntojen muunneltavuus. Tulevaisuuden rakentamisessa tulee ottaa huomioon yhteisöllisen asumisen nykyiset laatuvaatimukset. Hyvänä esimerkkinä on Muonion palvelukeskus Metsäniitty, joka on rakennettu moduulimallilla.

Perhehoito ja sen lisäämisen tarve nousi esille ikääntyneiden kyselyissä ja tapaamisissa. Niissä kunnissa, joissa oli perhehoitoa, pidettiin sitä erittäin hyvänä hoitomuotona ja koettiin, että sekä pitkäaikaista että lyhytaikaista perhehoitoa olisi hyvä lisätä ja tällä tavalla tuoda yksi vartenotettava vaihtoehto ikäihmisten palveluihin. Ikäihmisten perhekodiksi sopii tavallinen omakotitalo, joka on tarpeeksi tilava. Perhekoteja on avautunut perhehoitajien omiin koteihin pienilläkin tilajärjestelyillä. Perhehoitaja voi omistaa talon tai olla siinä vuokralla. Asumisella ei tarvitse olla kaikilla omaa WC:tä eikä sprinklereitä vaadita paloturvallisuuden kannalta. Arvioitaessa talon sopivuutta perhehoitoon tarkastellaan tilojen toimivuuden ja turvallisuuden kannalta samalla tavoin kuin ikäihmisten omiakin koteja eli tilojen tulee olla mahdollisimman esteettömät, jotta ikäihminen pääsee liikkumaan omatoimisesti ja turvallisesti.

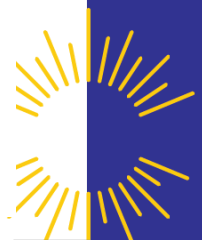
Erilaisia ikääntyvien asumisen malleja Lapissa on kehitetty muun muassa seuraavissa hankkeissa: Kemissä Ikävihreä Prunssi, Rovaniemen IkäEloa – kortteli sekä Sodankylän Kylälaakson kehittäminen. Näistä kohteista voittoa ottaa mallia ja oppia, kun uusia kohteita lähdetään suunnittelemaan.

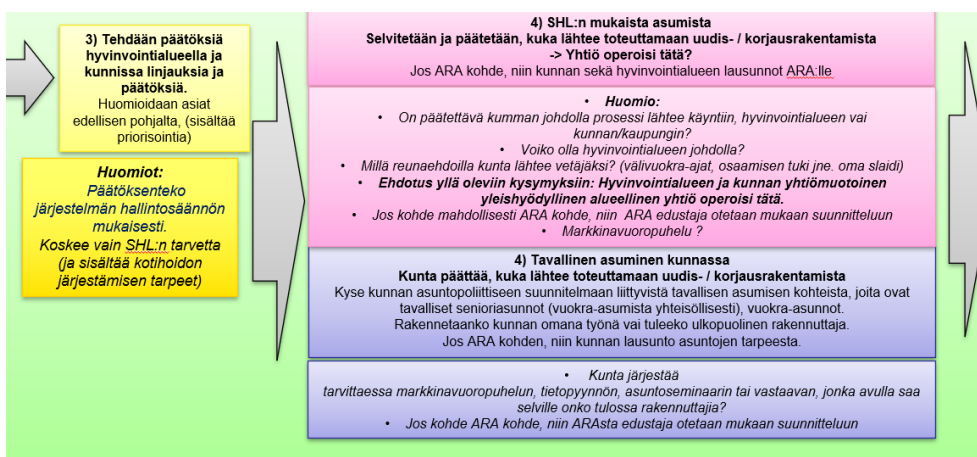
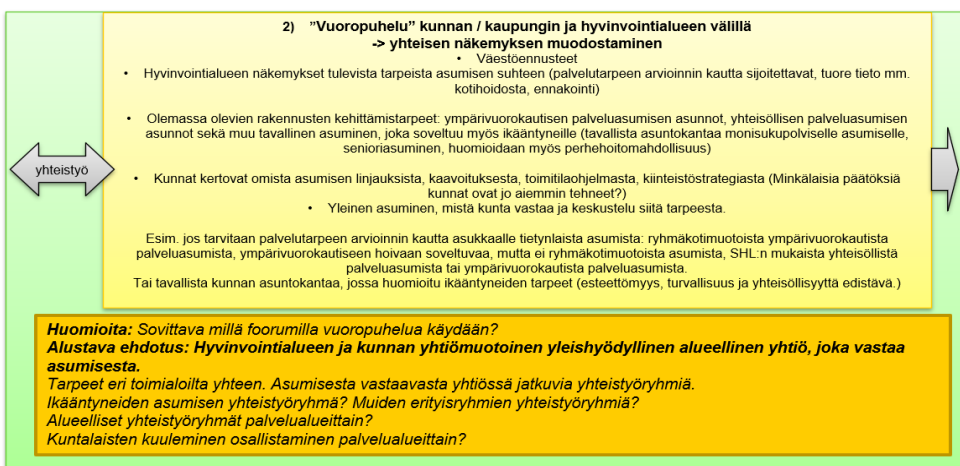
Keskeiset tekijät suosituksen laadinnan onnistumisen kannalta oli hyvä yhteistyö Lapin hyvinvointialueen ikääntyneiden palvelujen vastuuyksikköjohtajien sekä asumisesta vastaavien päälliköiden kanssa. Heidän kanssaan käydyt keskustelut ja tapaamiset auttoivat luomaan nykytilaan perustuvan tulevaisuuden suosituksen. Kunnilta saadut hyvät

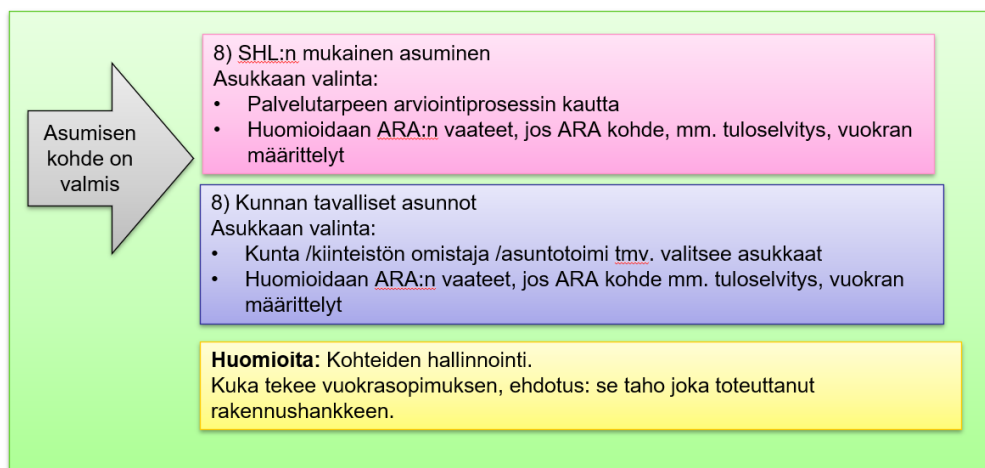
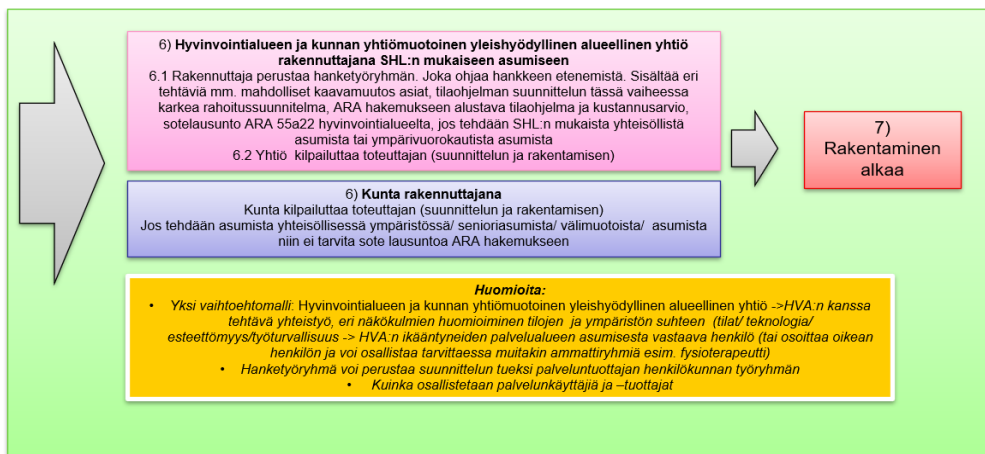

pohjatiedot auttoivat muodostamaan hyvää kuvaa lähtötilanteesta sekä samoin heidän näkökulmansa tulevaisuuden haasteista ja tarpeista. Lisäksi eri kyselyihin saadut vastaukset toivat ikääntyneiden sekä työntekijöiden näkemyksiä esiin, jotka auttoivat suosituksen tekemistä.

Keskeiset tekijät, jotta onnistuttiin alustavan yhteistyömallin laadinnassa, oli hyvä yhteistyö kuntien teknisen henkilöstön, Sodankylä ikääntyneiden asumisen hankkeessa olleen Anitta Mikkolan sekä Lapin hyvinvointialueen johtavien työntekijöiden kanssa. Kaikkien osallistuneiden osaamista ja näkemystä hyödynnettiin kuvausta laadittaessa. Kuvauksen laadinta nosti esille monia erilaisia näkökulmia sekä tulevaisuudessa ratkaistavia asioita. Alustavasta mallista saadaan pohjaa lopullisen mallin luomiselle.

Liite 3 Kuntien teknisen puolen johtohenkilöille tehty kysely ja sen tulokset

- Keskustelu kuntien teknisille johtajille teemana:

KUNTIEN KANSSA MAHDOLLISESTI PERUSTETTAVASTA HYVINVOINTIALUEEN YHTIÖSTÄ/LIIKELAITOKSESTA (myöhemmin tuli tietoa, että liikelaitosmalli ei ole mahdollinen hyvinvointialueella, mutta kyselyssä se oli vielä mukana)

- Vastauksia: 21 kpl eli kaikki Lapin kunnat olivat mukana

KYSELYN TEEMAT:

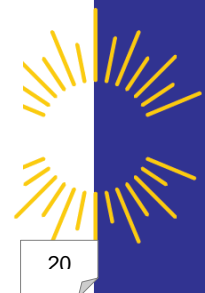
Onko kunnallanne kiinnostusta lähteä mukaan selvittämään kuntien yhteistä Lapin Hyvinvointialueella toimivaa liikelaitosta/yhtiötä tai muuta vastaavaa, joka ylläpitää ikäntyneiden asuntoja?

Millainen rooli kunnalla voisi olla yhtiössä? Miten yhteistyötä yhtiössä toteutettaisiin yhtiön, kunnan ja hyvinvointialueen välillä?

Millaisia yhteistyötarpeita kunnalla olisi Lapin hyvinvointialueen liikelaitoksen/yhtiö kanssa ja miten yhteistyötä voisi toteuttaa? Jos liikelaitosta/yhtiötä ei ole, millä mallilla yhteistyötä toteutettaisiin?

Mitkä asunnot pitäisi liittää liikelaitoksen/yhtiön toimialueeseen?

- a. ympärivuorokautisen hoidon asunnot
- b. yhteisöllisen asumisen yksiköt (SHL), joihin asukkaat valitsee hyvinvointialue
- c. senioriasunnot, joihin asukkaat valitaan kunnassa

Mitä mielestäsi tulisi ottaa huomioon, kun selvitystyötä tehdään? Millaisia asioita tulisi selvittää?

Mitä hyötyä olisi liikelaitoksen/yhtiön perustamisesta?

Mitä "sudenkuoppia" olisi liikelaitoksen/yhtiön perustamisesta?

Mitä muuta? Tarvitseeko tässä vaiheessa näistä kysyä jotain?

Jos selvitystyötä ruvetaan tekemään, kuka kuntaanne edustaa tässä työssä?

KYSELYN VASTAUKSISTA KOOSTE:

- Kaikki 21 haastateltua kuntaa näki tärkeänä, että selvitetään Lapin hyvinvointialueella toimivaa liikelaitosta tai yhtiötä, joka ylläpitäisi ikääntyneiden asuntoja.
- Kunnat pitivät tärkeänä, että heillä olisi jonkinlainen edustuksellinen rooli tulevassa yhtiössä/liikelaitoksessa.
- Toisaalta ymmärrettiin ajatusta, ettei kunnalla välttämättä olisi roolia, jos rakennusten omistuskin siirtyisi yhtiölle/liikelaitokselle. Uskottiin, että hyvinvointialueen valtuusto ja aluehallitus raamittaisivat työskentelyä.
- Yhteistyötä tarvittaisiin erityisesti kiinteistön hoidon ja paikallisen tietämyksen osalta. Pienissä kunnissa on toimivia yhteistyömalleja mm. ympärivuorokautisen kiinteistöhuollon päivystyksen osalta.
- Kunta edustaa ns. linkkiä kuntalaisten ja hyvinvointialueen välillä ja tiedot ja tarpeet tulisi voida saada näkyviksi; tähän tulisi olla jokin järjestelmä/organisaatio/neuvottelukunta

- Huolta kannettiin, miten paikallisten toiveet tulevat kuulluksi.
- Pienissä kunnissa on totuttu järjestämään asioita joustavasti monen toiminnan (erityisryhmän) yhteistyönä ja tätä pitäisi voida jatkaa
- Kaivattiin hyvinvointialueen palveluverkkosuunnitelmaa, jonka pohjalta rakennusten kehittämissuunnitelmat voitaisiin laatia. Tulee myös vastuullisesti huomioida palveluverkon ulkopuolelle jäävien rakennusten kohtalo
- Jos yhteistoiminta perustuu sopimuksellisuuteen, toivottiin pitkiä 15–20 vuoden sopimuksia, joita määräajoin tarkistettaisiin mm. palveluverkkosuunnitelmaan pohjautuen (mm. tilanteessa, jos jonkin kunnan tarpeet muuttuvat enemmän kuin on ennakoitu). Lyhyet sopimukset ”pakottavat” kunnat mm. myymään rakennuksia (tilanne on kestämaton).
- Vastaajat pitivät tärkeänä, että paikallisten tarpeet kuullaan ja mm. pienien kuntien osalta hybridiasuminen voisi olla keino säilyttää ikääntyneillä palveluja tarvitsevilla mahdollisuus jatkaa asumista kotipaikkakunnalla.
- Nähtiin, että yhtiöllä olisi paremmat edellytykset mm. uudisrakentamiseen.
- Miten kuntiin saadaan tieto hyvinvointialueen ns. vastinpareista, joiden kanssa asioita voitaisiin käydä läpi
- Vuoropuhelua kuntien ja hyvinvointialueen välille tarvitaan!
- Kaikkien haastatteluun osallistuneiden näkemys oli, että yhteisen yhtiön tms. malliin tulee kuulua ikääntyneiden asumisesta sekä ympärivuorokautisen palveluasumisen asunnot että yhteisöllisen asumisen asunnot.

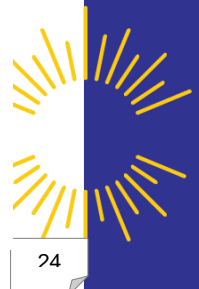

- Tavallisen senioriasumisen kehittämistä pidettiin osana kunnan normaalia asunto-ohjelman mukaista kehittämistyötä ja kuntalaisten hyvinvoinnista huolehtimista.
- Haastateltavien mielestä myös kaikki 3+1 vuoden vuokrasopimuksella olevat rakennukset tulisi siirtää yhteisen järjestelyn piiriin (eli myös hyvinvointikeskukset sekä kaikki erityisryhmien asuminen)
- Muistutettiin myös, että ARA:n mahdollisuudet tukea erityisryhmien asumista tulee ottaa huomioon selvitystyössä. ARA-avustuksilla tulisi olla rooli kohtuuhintaisen asumisen mahdollistajana myös harvaan asutuissa kunnissa.
- Selvitettävä myös, miten mahdollisen yhtiön/liikelaitoksen rahoitus toteutetaan.
- Hyötyjä, joita nähtiin, että olisi yhtiön perustamisessa:
 - Erityisosaamisen mahdollisuutta ”leveämpien hartioden” ansiosta. Nähtiin myös, että turvaisi tasapuolisemmin laadukkaammat palvelut koko alueelle. Myös hallinnon keskittämisestä ajateltiin olevan etua.
 - Olisi tärkeää, että perustetaan mahdollisimman pian, mikäli yhtiö perustetaan.
 - Olisi silloin taho, joka ottaa vastuun tilojen järjestämisestä, ylläpitämisestä ja rahoittamisesta
 - Tällä hetkellä kaikki kunnat joutuvat miettimään hyvinvointialueelle vuokrattujen tilojen realisointia
- Mitä ”sudenkuoppia” nähtiin yhtiö perustamisella:

- Vastaajat kantoivat erityistä huolta siitä, että myös pienempien kuntien ja kuntalaisten ääni tulisi kuulua toimintaa suunniteltaessa. Pidettiin tärkeänä, että suunnittelu toteutettaisiin hyvässä yhteistyön hengessä kuntien kanssa.
- Miten kunnissa olevat hyvät käytänteet saadaan säilymään
- Miten hyvinvointialueen toiminta nivotaan yhteen kunnan sekä kunnan alueella olevien muiden toimintojen kanssa
- Huolta kannettiin myös siitä, että mahdollinen yhtiö rakennetaan liian raskaaksi ja byrokraattiseksi sekä siitä, että miten kuntien nykyiselle henkilöstölle käy.
- Kyselyä pidettiin kattavana ja kyselyssä nousi esille erittäin tärkeitä pohdittavia asioita, joita kannattaa käydä tulevaisuudessa huolellisesti läpi.

Liite 4 Kokemuksia hankkeesta

Ikääntyneiden asumisen kehittäminen Lapin hyvinvointialueella hanke eteni tavoitteisiinsa erilaisten yhteistyötahojen avulla. Tärkeään rooliin nousivat hyvinvointialueen valmisteluvastuussa olevat henkilöt ja myöhemmin hyvinvointialueen ikääntyvien ja teknisen palveluiden virkamiehet sekä kuntien teknisen puolen edustajat. Ikääntyvien asumiseen liittyviin kyselyihin tuli verrattain hyvin vastauksia eri tahoilta.

Haasteeksi nousi organisaatiomuutos, joka haastoi löytämään ja osallistamaan oikeita henkilöitä hankkeen teemoihin liittyen. Tämä koski hankkeen kaikkia osa-alueita ja vasta vuoden 2023 alkupuolella, kun hyvinvointialueen organisaatiossa oli aloittanut kaikki keskeisimmät työntekijät, niin hanketta oli helpompi viedä eteenpäin.

Jatkoa ajatellen ikääntyneiden asumisen kehittämistä tulee jatkaa. Tärkeää on edelleen jatkaa yhteistyömallin kehittämistä sekä kaikkien eri osapuolten kanssa tehtävää yhteistyötä. Lainsäädäntöä tulisi tarkentaa ja ottaa kantaa siihen kenen vastuulle tulisi ikääntyneiden asuminen. Tällä hetkellä asuminen on sote palvelujen rajapintaa ja hyvinvointialue painottaa asumisen erottamista sote-palveluista. Asumispalveluiden tiloja voi rakentaa kuka tahansa, mutta kunnilta nousi hankkeen aikana usein kysymykseksi, että kuinka pitkäksi aikaa hyvinvointialue sitoutuu niitä käyttämään. Eli haasteena on se, että kunta ei halua lähteä tällaisessa tilanteessa rakennuttamaan uusia kohteita tai peruskorjaamaan nykyisiä kohteita. Tarvitaan tulevaisuudessa selkeyttä siihen, että kuka kantaa näihin asioihin liittyvät riskit.

